

ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Белікова А.О.

студентка,

Бердянський державний педагогічний університет

ДЖЕЙН ОСТІН ЯК РОДОНАЧАЛЬНИЦЯ КЛАСИЧНОГО ДАМСЬКОГО РОМАНУ

Англійська література XIX століття по праву вважається однією з найбільш значущих і викликає постійний науковий інтерес сторінок історії європейської літератури: письменники цієї доби, одночасно спираючись на традиції своїх попередників і розробляючи нові теми, мотиви і прийоми, збагатили англійську реалістичну прозу. Їхні твори стали фундаментом для найважливіших відкриттів англомовної літератури XX століття. При цьому немає жодних сумнівів у тому, що найважливіша роль у становленні передвікторіанського роману і ширше – реалістичної естетики – поряд з Ч. Діккенсом, У. М. Теккереєм, Т. Гарді та ін., належить і жінці – письменниці XIX століття Джейн Остін. Її переконаність у необхідності зміни ідеологічних установок епохи, суспільного устрою, традиційних сімейних норм та укладу, готовність до утвердження нових соціокультурних установок знайшли цілком закономірне і адекватне вираження в її художній творчості [1, с. 6].

Проблема «жінка і суспільство» є складною і багатоаспектною, і від того досі викликає численні дискусії. Зі сфери суспільної і соціально-політичної вона висунулася в даний час, в першу чергу, в область науково-теоретичних філософських, соціологічних, історичних, культурологічних і навіть економічних та юридичних досліджень, в яких знаходить застосування так званий гендерний підхід (який є, зауважимо, не тільки частиною сучасної гуманітарної науки, але безпосередньо впливає на аналіз відносин – соціальних, духовних і т.д., на структурно-функціональний статус чоловіка і жінки) до осмислення тих чи інших аспектів людської діяльності і буття: сфера почуттів, емоційні реакції, поведінкові стереотипи, специфіка взаємовідносин зі світом, форми освоєння і присвоєння культурних цінностей існують в чоловічому та жіночому варіантах [1, с. 9].

Водночас, повне наукове осмислення цієї проблеми в сучасному літературознавстві відбувається лише в останні десятиліття. Жіноча тема у всій її повноті (становище жінки в сім'ї та суспільстві, ідея жіночої емансипації, тема полегшення розлучення для жінок, їх права на

цивільний шлюб), характерна для соціокультурної свідомості Західної Європи ХІХ ст., в тому числі, літератури та публіцистики. Вона займає важливе місце у творчій спадщині вікторіанських письменників, будучи одним з вимірів історико-культурного процесу і закономірностей розвитку художньої свідомості і творчості.

Жіноча тема, як одна з домінуючих тем англійської літератури середини ХІХ століття, вона дає ключ до розуміння місця жінки в суспільстві, її ролі в розвитку суспільного прогресу, з'ясуванню типовості або специфіки питання про її права та свободи [2, с. 10].

Виявляючи значний інтерес до долі англійки, досліджуючи особливості жіночого начала, жіночого погляду на світ, жіночих цінностей, вивчаючи роль жінки в різних галузях суспільного життя, письменниця в своїх творах прагнула об'єктивно відобразити життя сучасниць, проблеми жіночої емансипації і зародження фемінізму, а також показати розвиток нових пріоритетів і суспільних цінностей, що дозволяє розглядати їх літературну творчість як своєрідну реакцію на зміни духовного змісту всієї епохи [3, с. 6].

Характерною особливістю ситуації другої половини ХІХ століття і те, що в сімейній сфері жінка в Англії продовжувала залишатися експлуатованою істотою, а залучення її до професійної праці перетворило цю експлуатацію в подвійну, оскільки норми, що діяли в сім'ї і на виробництві, будувалися за патріархальною моделлю. Патріархальна орієнтація культури проявилася в тому, що влада, що розуміється в широкому сенсі як причетність до прийняття рішень, перебувала в руках чоловіків і здійснювалася по «чоловічому зразку».

Творчість Джейн Остін – унікальне явище в історії світової культури. Залишивши порівняно невелику літературну спадщину (сім романів і ряд новел), творчість Остін досі привертає увагу дослідників і читачів.

У творчості Остін ясно виділяються два періоди плідної активності, розділені досить тривалою перервою: 1795-1798, коли були створені ранні романи, і 1811-1816, дуже насичений період перших великих успіхів і поглибленої майстерності, коли були переглянуті і підготовлені до видання «Почуття і чуттєвість» та «Гордість та упередження» і написані три останні завершені романи – «Менсфілд – Парк», «Емма» та «Доводи розсудку». Оскільки всі романи Дж. Остін опубліковувалися анонімно, від імені якоїсь «леді», гучного літературною славою вона, звичайно, користуватися не могла [4, с. 3].

«Гордість та упередження», найвідоміший роман Джейн Остін, видавець відкинув, визнавши його нудним і незначним. Сучасники Остін, навіть самі прихильні, були не надто високої думки про її твори і щиро здивувалися б, якщо їм довелось б дізнатися, що їх читають і через

століття. Діккенс не підозрював про існування Джейн Остін, а Шарлотта Бронте висловила про неї вельми принизливо: «Точне відтворення звичайних осіб. Жодного яскравого образу. Можливо, вона розумна, реалістична... але великої її ніяк не назвеш». Теккерей згадує про Дж. Остін лише мимохідь [5, с. 5].

Проте й у XIX ст. зустрічалися поціновувачі таланту Дж. Остін. Саме проникливе судження належить Вальтеру Скотту: «Засновниця сучасного роману, події якого зосереджені навколо повсякденного укладу людського життя і стану сучасного суспільства» [6, с. 2].

Кожен з романів Остін можна назвати історією морального прозріння. Джейн Остін не підводить своїх героїв, як її сучасники – романтики, до визнання піднесених, але при цьому мало реальних, утопічних ідеалів. Навпаки, близька у своїх філософсько-естетичних поглядах до просвітителів і ґрунтуючись, як вони, на критеріях досвіду, вона вимагає від них розумного осягнення моральних цінностей [7, с. 6].

Джейн Остін є унікальною, адже її твори поєднують в собі ознаки трьох епох – просвітництва, романтизму та реалізму. Вона була безжальною до надзвичайно популярних в її час «готичних» та «сентиментальних романів», Остін критикувала їх у своїх пародійних творах. Яскравим образом та власною дивовижною мовою вона навіки закарбувала своє ім'я золотими літерами в літературі Великобританії та всього світу [8, с. 9].

Важко не погодитися з У. Літцем, який писав у своїй монографії про Остін: «Ми називаємо її першим «сучасним» англійським романістом, тому що вона була першим прозаїком, який синтезував досягнуте Філдінгом і Річардсоном, тим самим передбачаючи класичні образи XIX століття, той метод його, який дозволив художникам відобразити як хід зовнішніх подій, так і всю складність індивідуальних вражень і сприймань особистості» [9, с. 9].

Все те, що написала вона сама, було, сприйняте і перероблено її послідовниками. «В історії роману вона стоїть на перехресті, передбачаючи в деяких відносинах велику заклопотаність моральними проблемами вікторіанців і зберігаючи водночас об'єктивність, скепсис і відчуженість XVIII століття. Хоча її соціальний діапазон був обмежений... в деяких відношеннях вона знала більше і сприймала життя ширше, ніж багато з тих більш досвідчених і вчених письменників, які прийшли після неї» [4, с. 56].

В.В. Набоков вказав на те, що М. Бредбері підкреслює актуальність і злободенність творчості письменниці. На думку дослідника, приділяючи в романах основну увагу «моральному» світу, Остін, проте, робить акцент на тому, що є розумним і бажаним в соціальних відносинах (шлюб, матеріальна забезпеченість). З точки зору М. Бредбері, романи

Остін відрізняє тип оповідної манери, прогресивної в порівнянні з попередньою літературою: всезнаючого оповідача змінюють роздуми героїв про події. Зіставлення різних точок зору поглиблює психологізм оповіді, а їх явна полярність породжує комічний ефект. Перераховані обставини, з точки зору дослідника, свідчать, як про певну залежність творчості Остін від естетики просвітителів, так і про зародження рис реалістичної свідомості автора [10, с. 146].

Джейн Остін стала провісницею реалізму в британській літературі, основоположницею сімейного, «дамського роману» високого зразку. Вона зробила революцію в розповідному мистецтві, затвердивши за романом його чільну роль і довівши, що жінка має право на творчість. Свого часу Джейн Остін взялася за перо, коли жінку-письменницю засуджували і не сприймали всерйоз [5, с. 320].

Таким чином, проглянувши непростий життєвий шлях Дж. Остін, ми не можемо приховати свого захоплення перед її літературним даром, який допоміг їй справлятися із різними життєвими негараздами та перетворювати їх на прекрасні дамські романи.

Список використаних джерел:

1. Гениева Е.Ю. Английская литература / Е.Ю. Гениева, М. Урнов // История всемирной литературы: в 9 т. – М.: Наука, 1989. – С. 6, 9.
2. Бельский А.А. Пути развития реализма в английском романе первой трети XIX в.: дисс. канд. филол. н. / А.А. Бельский. – М.: 1969. – С. 10.
3. Бельский А.А. Морально-письменный роман Джейн Остин / А.А. Бельский // Проблемы метода и стиля в прогрессивной литературе запада XIX-XX веков. – М.: 1970. – С. 6.
4. Дьяконова Н.Я. Английский романтизм: Пробл. эстетики / Н.Я. Дьяконова; Видп. ред. М.П. Алексеев; Акад. наук СРСР. – М.: «Наука», 1978. – С. 3, 56.
5. Ивашева В.В. «Век нынешний и век минувший»: Английский роман XIX века в его современном звучании / В.В. Ивашева. 2-е изд., доп. – М.: Худож. лит., 1990. – С. 5, 320.
6. Вулф В. Джейн Остен / В. Вулф // Эти загадочные англичанки: сборник: пер. с англ. / Э. Гаскелл и др.; сост. и авт. предисл. Е.Ю. Гениева. – М.: «Рудомино»: Текст, 2002. – С. 2.
7. Ивашева В.В. Английский реалистический роман XIX века в его современном звучании / В.В. Ивашева. – М.: Худож. лит., 1974. – С. 6.
8. Гениева Е.Ю. Джейн Остен (1775-1817) / Е.Ю. Гениева // Джейн Остен: библиогр. указ. / сост. и авт. вступ. ст. Е.Ю. Гениева; Всесоюз. гос. Б-ка иностр. лит.-ры. – М.: Книга, 1986. – С. 9.
9. Джеймс Сири «Потерянные мемуары Джейн Остин»; пер. с англ. Киранова А.С.; ред.: Гуляева Е. – Москва: изд. «Эксмо», 2009. – С. 9.
10. Набоков В.В. Джейн Остен // Набоков В.В. Лекции по зарубежной литературе. – М.: 1998. – С. 146.